

Böcker □□□□□□□□

INKOMST FÖRDELNINGEN I STÖPSLEVEN

Av Jan Bröms

Ett modernt samhälle behöver inkomstskillnader, sägs det. De måste finnas för att skapa de incitament som för den ekonomiska utvecklingen framåt — som förmår de enskilda enheterna att göra sitt bästa, skaffa sig utbildning osv. Man brukar ofta hänvisa till förhållandena i Sovjetunionen för att bevisa att detta är en sanning som går utanpå alla dogmer om motsatsen. Men hur stora skall dessa skillnader behöva vara? Frågar man en ekonom svarar han med en modell. Till en realbedömning i kronor och procent räcker hans begreppsapparat knappast. Mängden av faktorer som påverkar fördelningen gör att han ofta inte ens kan bedöma riktningarna i den utveckling vi har att se fram emot. Det är därför inte förvånande att den bok som givits ut av det socialdemokratiska studentförbundet med bidrag från ett antal yngre ekonomer mest innehåller ord och mycket lite av fakta. Därtill kommer frånvaron av bra och lämplig statistik, även om den bristen inte är så akut som man får intryck av när man läser boken *Välståndsklyftor och standardhöjning* (Prisma, Stockholm 1967, 211 s, 14:50 kr).

Villy Bergström är den ende av bokens författare som sökt systematisera ett empiriskt material. Han har utifrån taxeringsstatistiken beräknat ett mått — den maximala utjämningsprocenten — för vart och ett av åren mellan 1950 och 1964. Måttet anger hur många procent av de totala inkomsterna som skulle behöva fördelas om från dem som har en inkomst

över genomsnittet till dem som ligger under, för att alla skall få lika mycket. Med detta mått visar han att inkomstutjämnningen avstannat och att den maximala inkomstutjämningsprocenten snarast stigit under efterkrigstiden. Slutatsen skall inte här bestridas. Det finns andra belägg — exempelvis löneutvecklingen för olika typer av arbetskraft — som talar för att inkomstutjämnningen under 50-talet avstannat eller avsakat efter den ganska betydande utjämnning Ragnar Bentzel konstaterat under 30- och 40-talen.

Men man hade önskat att Villy Bergström, när han analyserade materialet, hade försökt komma fram till en mera övertygande analys än vad den maximala inkomstutjämningsprocenten, sådan den här använts, kan bli. Inom ramen för samma procenttal kan ju rymmas en hel rad skilda typer av fördelningar. Bergström försvarar sig med att vad han behöver är ett enkelt och lättfattligt mått, som helst skall kunna sammanfattas i en siffra. Det är ett försvarbart skäl, men det bör helst inte få gå ut över innehållsvärdet alltför mycket. Varför exempelvis inte rita en fördelningskurva för några år? En sådan skulle säga läsaren betydligt mera än det mått han nu använt. Måttet sådant det kommit till användning bör också dras i tvivelsmål med avseende på det material det kommit att tillämpas på. Bland de inkomster som räknas in i statistiken faller år 1964 22,2 procent under en nettoinkomst på 5 000 kr, 36,0 procent under 8 000 och 50,7 procent under 12 000 kr.

Det handlar alltså till mycket stor del om inkomster som inte är att hänföra till heltidsarbete under året. Måttet har därför kommit att användas på ett material som omspannar flera frågor än bara inkomstutjämnningen. Man har tagit in studerande som förvärvsarbetar under somrarna, gifta fruar som deltidsarbetar, arbetslösa och sjuka som kan tillgodoräkna sig annan ersättning, vilken inte räknas som inkomst, personer som kommer in eller lämnar förvärvslivet under året, folkpensionärer m fl. En när-

mare analys av dessa grupper med låg taxerad inkomst föranledde också allmänna skatteberedningen att konstatera att det endast i ett relativt litet antal fall förhåller sig så, att personer med låg deklarerad inkomst också är hänvisade till att leva uteslutande på denna inkomst. Att plocka in alla dessa grupper i ett mått som redan i sig är tvivelaktigt kan knappast vara att rekommendera.

Vid en mera nyanserad analys borde man i stället söka särskilja de arbetsinkomster som hänför sig till heltidsarbete och behandla dem för sig. De restgrupper, som av olika anledningar kommit att hamna utanför förvärvslivet, de som handikappats i sina möjligheter att fullgöra en heltidssyssla eller har en onormalt hög försörjningsbörda som belastar inkomsten, borde sedan bli föremål för en separat analys och diskussion. Det har kommit på *Jan Nasenius* lott att göra en analys av den senare typen. Tyvärr är inte heller hans kapitel om "Fattigdom och ofärd i välfärd och överflöd" av en sådan kvalitet att det blir en källa man vill gå tillbaka till för att finna material om fattigdomen i dagens Sverige. Han har i viljan att på ett begränsat utrymme fånga in så många värtaliga aspekter som möjligt på de fattigas problem låtit den ambitionen gå ut över de nyanser man skulle vilja se i framställningen.

En av bokens uppsatser höjer sig över de övriga. Det är *Assar Lindbecks* bidrag. Det är en konventionell ekonomisk analys av de krafter som i en marknadsekonomi påverkar inkomstfördelningen. Men den framförs med en klarhet och en skärpa som gör den i högsta grad njutbar. Ett bättre kompendium på drygt 30 sidor över problemen i inkomstfördelningsfrågan och den ekonomiska politikens möjligheter att påverka denna torde inte finnas i Sverige. Uppsatsen är skriven i en anda och med uttalade värderingar, som jag föreställer mig delas av de flesta liberala ekonomer i detta land. Sedan man läst *Assar Lindbecks* kapitel kan man med gott samvete hoppa över *Kjell-Olof Feldts* bi-

drag. Det innehåller inget därutöver. Det består av en näringspolitisk programförklaring med avseende på de fördelningspolitiska ambitionerna av den typ som *Krister Wickman* brukar utveckla bättre.

Per Holmberg har frågat organisationerna på arbetsmarknaden, vilka löneskillnader de vill ha och kan acceptera. Enligt honom får man ett ganska samstämmigt svar. De skillnader de bejakar är de som följer av arbetskraftens kvalifikation och av arten i det arbete de utför, dvs faktorer sådana som ansvar, fysiska påfrestningar/m m. Däremot sägs inget om tillgång och efterfrågan på de olika typer av arbete som utförs på arbetsmarknaden. För *Per Holmberg* framstår detta som ett tecken på organisationernas övertygelse om sin egen makt över ekonomiska realiteter. Den makten är ingalunda odiskutabel och låter sig definitivt inte bevisas genom programförklaringar. Men antagligen finns det ett ganska stort spelrum inom vilket marknadskrafterna inte verkar särskilt effektivt eller verkar med en mycket stor eftersläpning. Hur stort detta spelrum är torde vara den viktigaste fråga man måste söka svaret på när våra möjligheter att påverka inkomstfördelningen diskuteras — och det inte minst om man vill verka för en ökad utjämning. Vet man inte då vilka trögheter man stöter på blir diskussionen otvivelaktigt mindre meningsfull.

En annan sak som kan utläsas ur organisationernas uttalanden om de faktorer som skall vara vägledande vid inkomstbestämningen är att man inte nämner de olika branschernas och företagens förmåga att betala löner. Här har vi alltså i enighet mellan arbetsgivare och arbetstagare funnit ett lönepolitiskt rättesnöre. Varje företag som anställer arbetskraft skall tvingas att betala den lön som betingas av den typ av arbete det nyttiggör. Kan företaget inte betala den lönen skall det slås ut från marknaden. Någon frihet för arbetsgivare och arbetstagare att lokalt komma överens om en lägre lönenivå exempelvis inom en ort som hotas av arbetslös-

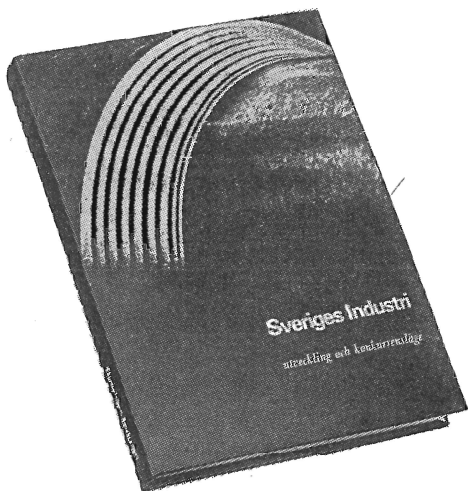
het genom företagets nedläggelse skall inte finnas. Det är säkerligen en realistisk politik sett i ett större samhällsekonomiskt sammanhang. Den påskyndar struktumvandlingen och

Nyss utkommen!

**Den fullständigt omarbetade
utgåvan av**

Sveriges Industri

- samhällsekonomiska perspektiv
- industriella utvecklingslinjer
- speglar handelns växande internationalisering
- standardverket om svensk industri

Inb. 60 kronor

I bokhandeln eller direkt från

SVERIGES INDUSTRIFÖRBUND

*Medlemsföretag i Industriförbundet erhåller 10 %
rabatt vid direktrekvision*

tvingar fram en snabbare tillväxt än vad som skulle bli fallet om företag och anställda kunde slå sig till ro med en lägre ambitionsnivå, när man finner de marknadsmässiga kraven alltför påfrestande. Samtidigt lägger man på sig en begränsad flexibilitet, som kan komma att skapa stor irritation och ställa arbetsmarknadspolitiken inför stora krav i konjunkturnedgångar och tider av dålig lönsamhet.

Men Per Holmbergs poäng är en annan. Han studerar de institutionella faktorerna i lönebildningen. För honom framstår det som klart att någon inkomstfördelning värd namnet inte står att finna om den inte också kombineras med en radikal omprövning av den sociala status vi av tradition givit olika typer av arbete och då speciellt den höga värdering vi ger intellektuella yrken framför de manuella. Det är ett fruktbart sätt att betrakta fördelningsproblemet på, som vi säkert kommer att få se mer av inom den närmaste framtiden, när den snabba expansionen av utbildningsväsendet sätter sina spår på arbetsmarknaden. Men det är då viktigt att hålla i minnet att de slutsatser Per Holmberg drar ur sitt institutionella betraktelsesätt är i takt med utbuds- och efterfrågeförhållanden på marknaden. Utan marknadskrafternas stöd skulle grogrunden för hans ideologi inte vara särskilt god. *Carl Johan Åberg* betraktar de marknadskrafter det här är fråga om. Han gör det sakligt och korrekt och med fina nyanseringar. Men ack så omständligt det blir, när en ekonom med vetenskapligt anseende att värna om skall tröska sig igenom de förutsättningar han behöver för sina slutsatser. Någon bred publik lär han inte nå. Jag föreställer mig att det var det som var meningen när det socialdemokratiska studentförbundet tog initiativ till denna skrift. Nu blev nog helheten en kompromiss som varken är pedagogisk och övertygande förkunnelse eller ett material som för det vetenskapliga tänkandet framåt. Både politiker och vetenskapsmän har anledning att känna sig besvikna, var och en på sitt håll.